

ויקח יעקב אבן

שנה

לקראת ראש השנה, ברצוני להתעכב על המגוון הפרשני של המילה **שנה**.

שניים שניים

השורש של המילה **שנה** הינו משותף למספר **שניים**. השנה החדשה היא כמו השנה שעברה פעם שנייה. המילה **שנה** מעבירה לנו את הרעיון של מחזוריות הטבע. השמש והירח תחזורנה בשנית כמו בשנה שעברה, והארץ לעולם עומדת.

ואכן, שורש זה מופיע לעתים במקרא במשמעות הפשוטה של עשייה פעם שניה

וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחִלּוּם אֶל-פְּרֻעָה פְּעָמִים בְּרֵאשִׁית מ' א ל"ב
וְעַתָּה אֲכַנּוּ נָא בְּחִנִּית וּבְאַרְץ פְּעַם אַחַת, וְלֹא אֲשַׁנֶּה לוֹ שְׁמוֹאל א' כ"ו ח'
וַיֹּאמֶר שָׁנֹו וַיִּשְׁנֹו, וַיֹּאמֶר שְׁלֹשׁוּ וַיִּשְׁלֹשׁוּ מַלְכִים א' י"ח ל"ד

משנה

הטייה אחרת בה מופיעה השורש **שנה** היא משנה, שמשמעה יכולה להיות קמות שניה,

וְכִסְּף מְשֻׁנָּה קָחוּ בְיַדְכֶם בְּרֵאשִׁית מ"ג י"ב
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי, לְקַטּוֹ לַחֵם מְשֻׁנָּה - שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאַחַד שְׁמוֹת ט"ז כ"ב

או משני בחשיבות.

וַיִּרְכַּב אֹתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמְּשֻׁנָּה אֲשֶׁר לוֹ בְּרֵאשִׁית מ"א מ"ג
וְאֵת צַפְנִיָּהוּ כִּהֵן מְשֻׁנָּה מַלְכִים ב' כ"ה י"ח
כִּי מִרְדְּכָי הִיְהוּדִי מְשֻׁנָּה לְמֶלֶךְ אַחְשָׁרֹוֹשׁ אֶסְתֵּר י' ג'

במובן שני זה, משנה הינו ההפוך של ראש (או ראשי)

אִישׁ רֹאשׁ לְבַיִת אֲבֹתָיו הוּא בְּמִדְבַר א' ד'
בְּנִיָּהוּ בֶן-יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן רֹאשׁ דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כ"ז ה'

והקשר ברור. הראש הינו האיבר הבודד היוצא מהגוף, לעומת הידיים והרגליים שבאות בזוגות. כמובן, אותם איברים שבא זוגות זוגות, שניים-שניים, נקראים **שניים**.

מה משמעות משנה בביטוי "משנה תורה" המופיע בספר דברים ?

וְהָיָה כְּשֶׁבִּיתוּ עַל כְּפֶסֶת מַמְלַכְתְּוֹ, וְכָתַב לּוֹ אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר דְּבָרִים י"ז י"ח
הגמרא מבין את הביטוי במובן של "עותק שני". על המלך לכתוב ספר תורה לעצמו, כמו כל אדם
בישראל. אבל מלך מצווה לכתוב גם ספר שני -

וכדתניא "וכתב לו את משנה וגו'" כותב לשמו שתי תורות - אחת שהיא יוצאה ונכנסת
עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו. סנהדרין כ"א:

כאשר הרמב"ם נוטל את הביטוי "משנה תורה" כשם של חיבורו הגדול, הוא נותן לו מובן מחודש.
ספר זה הינו הספר השני אחרי התורה עצמה, ואין צורך ליהודי לקרא אף ספר אחר.
כללו של דבר – שלא יהיה צורך אחרי התורה בספר זולתו, כדי ללמוד ממנו דבר ממה
שצריך בכל התורה בין מדאורייתא בין דרבנן. רמב"ם, הקדמה לספר המצוות

שנה שנה

יש שבטים באמזונס, באפריקה, באיי דרום האוקיינוס השקט, ובאוסטרליה שבשפה שלהם אין
מילים למספרים מעבר לשתיים, והם סופרים "אחת, שתיים, הרבה". גם בשפות מפותחות
נשארו עדויות לקשר בין שלוש לבין הרבה. לדוגמא, המילה עבור מאוד בצרפתית très הינה
קרובת משפחה של המילה עבור שלוש בלטינית tres. בעברית אפשר לספור במדוייק ללא סוף,
אבל יש הבחנה מהותית בין אחת מחד גיסא לבין שתיים או יותר מאידך גיסא. כך, קיבלה
השורש שנה מובן של לחזור על פעולה לא פעמיים בלבד אלא הרבה פעמים.

מְכַסֶּה-פֶּשַׁע מְבַקֵּשׁ אֶהְבֶּה, וְשִׁנֵּה בְדָבָר, מְפָרִיד אֶלוֹף מִשְׁלֵי י"ז ט'
כְּכֶלֶב שָׁב עַל-קָאוּ, כְּסִיל שׁוֹנֶה בְּאֶוֹלֶתוֹ מִשְׁלֵי כ"ו י"א

יש דברים מסויימים שבמיוחד יש לחזור עליהם הרבה פעמים כדי לבצעם כהלכה. אחד מהם
הינו לימוד.

ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד חגיגה ט:

ואכן השורש שנה משמש גם במובן של ללמוד (לפעמים בצורה של כפולי ל' הפועל במקום
ל"ה). מקורו של מובן זה ברור – למידה באה מתוך שינון, כלומר חזרה פעם שנייה (ויותר) על
החומר הנלמד.

וְשִׁנְתָם לְבִנְיָן וְדִבְרֵתָם בָּם דְּבָרִים ו' ז'

מובן זה נפוץ ביותר במשנה, ואף משמעות המילה **משנה** (מתניתין) באה ממובן זה - לימוד

אמר לו בן עזאי, כך היה ר' יהושע שונה ... חזר ר' עקיבא להיות שונה כבן עזאי
תענית פרק ד' משנה ד

המהלך בדרך ושונה, ומפסיק משנתו אבות ג' ט'
שנו רבותינו בלשון המשנה אבות פרק ו'

ומילה זאת מופיעה גם בשפה העברית בגמרא. לדוגמא, בסוגיה המסיימת את התלמוד הבבלי תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא נידה ע"ג.

ובתיאור האדם הבא מן השדה בערב

אם רגיל לקרות קורא, אם רגיל לשנות שונה ברכות ד:

המילה מופיעה עוד יותר בצורתה הארמית, בה ש השורש מתחלף ב **ת** :
תנו רבנן (כמעט בכל עמוד בגמרא)

הפתיחה של פרק ו' של מסכת אבות, אותו פרק שהוסף לחמישת הפרקים הראשונים כדי להשלים למספר השבועות בין פסח לשבועות, נוקטת בביטוי " שנו רבותינו בלשון המשנה" כתרגום של " תנו רבנן " ללשון המשנה – דהיינו לעברית.

אם שנותי ברק חרבי

עוד דבר שחייבים לחזור עליו שוב ושוב הוא השחזת חרב או חץ. רק אחרי ליטושים חוזרים ונשנים החרב מבריק כראוי.

אֲשֶׁר חָצְיוּ שְׁנוֹנִים, וְכָל-קִשְׁתֵּיךָ יִדְרְכּוּךָ יִשְׁעֵיהוּ ה' כ"ח
חָצִי גִבּוֹר שְׁנוֹנִים תְּהִלִּים ק"ד

ובדרך משל

כַּפִּיץ וְחָרֵב וְחָץ שְׁנוֹן - אִישׁ עֵנָה בְּרַעְיָהוּ עַד שֶׁקָּרַ מְשָׁלִי כ"ה י"ח

וכך בהשאלה נסגר המעגל, והלשון המלומד הינו גם שנון

אֲשֶׁר שְׁנָנוּ כְּחָרֵב לְשׁוֹנָם תְּהִלִּים כ"ד ד'
כלם היו משננים את ההלכה כחרב במדבר רבא י"א

זאת קראתנו וספרנו בשינון, ושפכנו לב שפול ואנון פיוט אלה אזכרה ליום כיפור

ורש"י אף מבין את הפסוק "לא יחרץ כלב לשנו" מלשון שנון!

ראש חריפים סוחרים שנונים רש"י על שמות י"א ז'

מה נשתנה

ואולם, ישנו עוד מובן לאותו שורש, לרוב בימינו כאשר הנטיה בבניין פיעל – לְשִׁנוֹת, אבל גם בבניין קל - שונה.

מה-תְּגַלִּי מֵאֵד לְשִׁנוֹת אֶת-דְּרָכֶיךָ יִרְמִיָּהוּ ב' ו'

כִּי אֲנִי הִי לֹא שְׁנִיתִי מֵלֹאכִי ג' ו'
לְדָוֶד בְּשָׁנוֹתָו אֶת-טַעְמוֹ לְפָנַי אֲבִימְלֹךְ תִּהְיֶה לְדָא'
וְכָלִים מְפָלִים שׁוֹנִים \ וְיִשְׁנֶה וְאֶת-נְעֻרֹתֶיהָ לְטוֹב בֵּית הַנְּשִׁים \ וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מְפָל-עַם
מגילת אסתר

במבט ראשון מובן זה מנוגד למובן הראשון – שינוי במקום חזרה על אותו דבר. אבל אין השנה הבאה חוזרת בדיוק כמו השנה שעברה, אלא היא תחזור עם שינויים. כך עצם המובן של שניות, אם שני דברים זהים ממש, הרי הם אחד ולא שניים. ואין בנמצא אחד באמת חוץ מהקב"ה.

... אינו לא שניים ולא יתר על שניים, אלא אחד שאין כייחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם. לא אחד כמין שהוא כולל אחדים הרבה, ולא אחד כגוף שהוא נחלק למחלקות ולקצוות, אלא ייחוד שאין ייחוד אחר כמותו בעולם. רמב"ם, משנה תורה, הלכות יסודי התורה פרק א

ימי שנותינו

עוד מובן יש למילה שנה. שנ"ה הוא המספר 355. אין צורך בגימטריה כאן – שנ"ה הינה הדרך הרגילה לכתוב את המספר 355 בעברית!

355 הינו מספר הימים בשנה עברית מהסוג הנפוץ ביותר. נכון, 365 (שס"ה – כמספר גידיו של האדם) הוא מספר הימים בשנה אזרחית רגילה (לא מעוברת), אבל שלא כמו השנה האזרחית הנקבעת על ידי מחזור השמש, לשנה העברית המתחשבת גם בירח, שישה אורכים אפשריים. שנה לא מעוברת עשויה להיות חסרה עם 353 ימים, כסדרה עם 354 ימים, או שלמה עם 355 ימים. כמו כן שנה מעוברת עשויה להיות חסרה עם 383 ימים, כסדרה עם 384 ימים, או שלמה עם 385 ימים.

אבל שש האפשרויות האלו אינן שוות הסתברות! בערך 28 וחצי אחוז מהשנים הינן שלמות ולא מעוברות. לצורך ההשוואה רק 24 וחצי אחוז מהשנים הינן לא מעוברות וכסדרן, ורק כעשרה אחוז לא מעוברות וחסרות. השנים המעוברות החסרות, כסדרן, ושלמות מופיעות כ 15 וחצי אחוז, כחמישה אחוז, וכ 16 וחצי אחוז, בהתאמה.

לכן, שנ"ה הינו מספר הימים הסביר ביותר לשנה עברית!

יהי רצון שהשנה הבאה עלינו תשנה ותחזור על הדברים הטובים שהיו בשנה שעברה, ותשנה ותחדש לנו דברים טובים יותר. שתהיה לנו שנה של לימוד, ושנה שנהיה לראש ולא למשנה. בעצם - שנה שאין שנייה לה.